

Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi

Editör: Elif ÇELEBİ ÖNCÜ

7. Baskı

 PEGEM
AKADEMI

Editör: Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YARATICILIK VE GELİŞTİRİLMESİ

ISBN 978-605-364-039-4
DOI 10.14527/9786053640394

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevdir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2010, Ankara
7. Baskı: Temmuz 2021, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0 312 395 85 71

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 47479

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Gelişimin en hızlı olduğu dönem olan erken çocukluk döneminde çocukların ne denli yaratıcı oldukları tartışmasız kabul edilmektedir. Yaşam kalitesini arttırarak daha refah içinde yaşamının en etkili yollarından birisi de, yaratıcı düşünme ve sorunlara yaratıcı çözümler bulabilme becerisine sahip olmaktan geçmektedir. Günümüzde yaratıcılığın sadece eğitimde değil, birçok farklı meslek alanında kullanılması ve bunun başarı için bir zorunluluk haline dönüştürülmesi aslında bu olgunun ne denli önemli olduğunu da net bir biçimde ispatlamaktadır.

Yaratıcılık kavramından yola çıkarak yaratıcılığa ilişkin ortaya atılmış kuramlar, yaratıcılık ve zekâ ilişkisi, yaratıcılığı ölçen araçlar, yaratıcı süreçler, yaratıcılığı geliştiren ya da engelleyen durumlar ve hem erken çocukluk dönemindeki çocuklara hem de yetişkinlere yönelik yaratıcılığı destekleyen etkinlik örneklerini oldukça geniş bir yelpaze ve engin bir bilgi denizi içinde bulabileceğiniz bu kitap; en başta erken çocukluk dönemindeki çocukları eğitecek olan öğretmen ve öğretmen adaylarının yaratıcılık konusunda bilgi sahibi olmalarını ve öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının hem öğrencilerinin hem de kendilerinin yaratıcılıklarını geliştirebilmeye ilişkin birtakım yöntemleri de öğrenebilmelerini sağlamak amacıyla yazılmıştır. Bölümler, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi ile Okul Öncesi Eğitimi alanlarında ülkemizin çeşitli üniversitelerinde yaratıcılık konusunda çalışan çok değerli araştırmacılar ve öğretim elemanları tarafından kaleme alınmıştır. Yazım tarzları, biçimleri ve bölümlerin içeriğinde bulunan bilgilere ilişkin yorumlamalar her bir yazarın kendilerine özgü görüşlerini ve bilgi zenginliklerini yansıtmakla beraber, umuyorum ki başta okul öncesi eğitimi ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanları olmak üzere eğitim alanında okuyan ve çalışan herkese de yararlı bir başucu kaynağı olacaktır.

Son olarak bu kitabın üç ay gibi kısa bir süre içerisinde ortaya çıkmasında büyük emek harcayan değerli bölüm yazarlarına ve kitabın basımını gerçekleştiren Pegem Akademi Yayıncılık ekibine teşekkürü de borç bilirim.

Editör

Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ

ORCID:0000-0003-1936-590X

*"Yaratıcılık konusunda içimdeki cevheri
bulup çıkarmamda yol gösteren ve
göstermeye devam eden tüm değerli
hocalarıma..."*

E.Ç.Öncü

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ

BÖLÜM 1: Yaratıcılıkta Temel Kavramlar ve Yaratıcılığın Doğasını Anlamak

Doç. Dr. Nalan KURU TURAŞLI, Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3536-8238

BÖLÜM 2: Yaratıcı Düşünme Kuram ve Yaklaşımları

Doç. Dr. EBRU H. TANJU ASLIŞEN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3306-2438

BÖLÜM 3: Yaratıcılık, Hayal Gücü ve Zekâ İlişkisi

Prof. Dr. H. Elif DAĞLIOĞLU, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7420-815X

BÖLÜM 4: Yaratıcılığın Gelişimi

Doç. Dr. Zeynep ÇETİN, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1258-3958

BÖLÜM 5: Eğitimde Yaratıcılık

Doç. Dr. Şafak ÖZTÜRK AYNAL, Manisa Celâl Bayar Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6900-2248

BÖLÜM 6: Eğitimde Yaratıcılığı Ölçme

Dr. Öğr. Üyesi Elvan ŞAHİN ZETEROĞLU, Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2900-7033

BÖLÜM 7: Okul Öncesinde Yaratıcılık Eğitiminde Ailenin Rolü

Doç. Dr. Fatma ELİBOL, Kırıkkale Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7979-4701

BÖLÜM 8: Yaratıcılık Süreci ve Okul Öncesi Döneme Yönelik Yaratıcı
Sorun Çözme Teknikleri

Dr. Öğr. Üyesi Esra ÜNLÜER, Kocaeli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4964-095X

BÖLÜM 9: Bireysel Yaratıcılığı Geliştirici Etkinlikler ve Okul Öncesinde Yaratıcı Uygulamalar

Prof. Dr. Elif ÇELEBİ ÖNCÜ, Kocaeli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1936-590X

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	iii
Bölümler ve Yazarları	v

BÖLÜM 1: Yaratıcılıkta Temel Kavramlar ve Yaratıcılığın Doğasını Anlamak

YARATICILIĞIN TANIMI VE KAPSAMI	2
Yaratıcılığın Boyutları	5
Yaratıcılığın Doğasını Anlamak.....	10
KAYNAKÇA	14

BÖLÜM 2: Yaratıcı Düşünme Kuram ve Yaklaşımları

Psikoanalitik Kuram	19
İnsancıl Kuram	25
Çağrışımsal Yaklaşım	28
Algısal Yaklaşım	30
Bilişsel-Gelişimsel Yaklaşım.....	30
Gestalt Kuramı	30
Çoklu Zekâ Kuramı.....	31
Sözel-Dilsel Zekâ	32
Mantıksal-Matematiksel Zekâ	33
Görsel-Uzamsal Zekâ.....	33
Bedensel-Kinestetik Zekâ	34
Müziksel-Ritmik Zekâ	35
Kişilerarası-Sosyal Zekâ	36
Kişisel-İçsel Zekâ	37
Doğasal-Varoluşçu Zekâ	38
KAYNAKÇA	42

BÖLÜM 3: Yaratıcılık, Hayal Gücü ve Zekâ İlişkisi

GİRİŞ	46
YARATICILIK.....	48
HAYAL GÜCÜ	51

HAYAL GÜCÜ VE GERÇEKLİK	52
YARATICILIK VE HAYAL GÜCÜ ARASINDAKİ BAĞLANTI	54
YARATICILIK VE ZEKÂ	55
HAYAL GÜCÜNÜN GELİŞİMİ	58
KÜÇÜK ÇOCUKLARDA YARATICI VE ÜRETİCİ DÜŞÜNME ÖZELLİKLERİ	63
1. Yaratıcı İnsanların Özellikleri	66
2. Yaratıcı Yetenekler	68
3. Yaratıcı Hareketli Oyunlar	70
ÖZET	70
KAYNAKÇA	74

BÖLÜM 4: Yaratıcılığın Gelişimi

GELİŞİM VE GELİŞMENİN ÖNEMİ	78
YARATICILIK VE GELİŞİM	78
YARATICILIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	80
Gelişimsel Faktörler	81
Duygusal Faktörler	83
Toplumsal ve Kültürel Faktörler	83
Yaratıcılığın Gelişiminde Olumlu Faktörlere Bakış	85
Yaratıcılığın Gelişiminde Olumsuz Faktörlere Bakış	86
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE YARATICILIK	87
KAYNAKÇA	90

BÖLÜM 5: Eğitimde Yaratıcılık

EĞİTİM VE YARATICILIK İLİŞKİSİ: YARATICI OKUL KÜLTÜRÜ	96
YARATICILIK EĞİTİMİ VE ÖĞRETMEN	98
YARATICILIĞI GELİŞTİREN EĞİTİM ORTAMLARI VE DÜZENLENMESİ	100
Okul Öncesi Eğitime Uygun Dış ve İç Mekan Tasarımı	100
Sınıf İçinin (Indoor) Çevresel Düzenlemesi	102
Dış Mekanın (Outdoor) Çevresel Düzenlemesi	105

KAYNAKÇA	111
EKLER	114

BÖLÜM 6: Eğitimde Yaratıcılığı Ölçme

Yaratıcılığın Ölçülmesi Neden Gereklidir?	120
Yaratıcılık Testlerinin Kullanım Amaçları.....	124
Yaratıcılığın Ölçümünde Kullanılan Geleneksel Alt Başlıklar	126
Yaratıcılığa Yönelik Veri Toplama Yöntemleri.....	129
1- Davranış veya Performans Verisi (Behaviour or Performance Data).....	129
2- Öz Bildirim Verisi (Self- Report Data).....	131
3- Derecelendirme Ölçekleri (Rating Scales).....	132
4- Testler (Tests)	132
Yaratıcılığı Ölçen Araçlar	133
Torrance Testleri (The Torrance Tests).....	134
Wallach ve Kogan Testleri (The Wallach and Kogan Tests)	136
Guilford Bataryası (The Guilford Battery).....	137
Purdue İlköğretim Çocukları için Problem Çözme Envanteri (The Purdue Elementary Problem Solving Inventory-PEPSI)	137
Flanagan'ın Yaratıcılık ve Mednick'in Uzak Çağrışımlar Testi (Flanagan's Ingenuity and Mednick's Remote Associates Tests)	138
Uzak Çağrışımlar Testi (The Remote Associates Test-RAT).....	139
Seslerle ve Kelimelerle Yaratıcı Düşünme (Thinking Creatively with Sounds and Words)	139
Öz Bildirim Envanterleri (Self-Report Inventories)	140
Kişilik, Tercih veya Stil Envanterleri (Personality, Preference or Style Inventories)	140
Myers-Briggs Tip Göstergesi (The Myers-Briggs Type Indicator)	141
Çocuklar için Ölçme Araçları (Instruments for Young Children)	142
Çevresel Endeksler (Environmental Indexes)	143

Williams Yaratıcılık Değerlendirme Ölçeği (Creativity Assessment Packet)	143
Yaratıcılık Potansiyelini Değerlendirme Testi (Evaluation of Potential Creativity- EPoC)	144
KAYNAKÇA	148

BÖLÜM 7: Okul Öncesinde Yaratıcılık Eğitiminde Ailenin Rolü

GİRİŞ	152
YARATICILIKTA AİLENİN ROLÜ	153
ANNE BABA TUTUMLARININ ÇOCUĞUN YARATICILIĞININ GELİŞİMİNE ETKİLERİ.....	156
Demokratik Tutum.....	156
Baskıcı Tutum	157
Aşırı Hoşgörülü Tutum	157
Tutarsız Tutum.....	157
ANNE BABALARIN SINIF İÇİ ETKİNLİKLERE KATILIMI	158
Evde Yaratıcılık Eğitimi	159
YARATICILIK KONUSUNDA AİLELERE DÜŞEN GÖREVLER	161
KAYNAKÇA	165

BÖLÜM 8: Yaratıcılık Süreci ve Okul Öncesi Döneme Yönelik Yaratıcı Sorun Çözme Teknikleri

YARATICILIK SÜREÇLERİ.....	168
BEYİN VE YARATICILIK SÜREÇLERİ	169
PROBLEM ÇÖZME VE YARATICILIK	170
OKUL ÖNCESİ DÖNEME YÖNELİK YARATICI PROBLEM ÇÖZME TEKNİKLERİ	171
Beyin Fırtınası.....	172
Beyin Fırtınasının Aşamaları	172
1. Aşama: Sorunun Belirtilmesi ve Tartışılması	172
2. Aşama: Sorunun Yeniden Tanımlanması.....	173
3. Aşama: Tanımlardan Birinin Seçilmesi	173
4. Aşama: Isınma Turu.....	173
5. Aşama: Beyin Fırtınası (Düşünce Üretme)	173

6. Aşama: En Akla Gelmeyecek Düşünce.....	173
7. Aşama: Değerlendirme	174
Scamper.....	174
Çalışma Örneği.....	178
KAYNAKÇA	180

BÖLÜM 9: Bireysel Yaratıcılığı Geliştirici Etkinlikler ve Okul Öncesinde Yaratıcı Uygulamalar

BİREYSEL YARATICILIĞIN ÖNEMİ.....	182
YARATICILIĞI ARTTIRICI YÖNTEM VE ETKİNLİKLER	184
Bireylerdeki Yaratıcılığı Geliştiren Yöntemler	184
Yaratıcı Düşünceye Yönelik Stratejiler	188
OKUL ÖNCESİNE YÖNELİK YARATICI ETKİNLİKLER	189
YARATICI PERFORMANSI GELİŞTİREBİLECEK ETKİNLİK ÖRNEKLERİ.....	191
Stratejik Düşünme, Sorun Çözmeye Yönelik Etkinlikler	191
Sanatsal Yaratıcılığa Yönelik Etkinlikler	194
Bedensel ya da Harekete Dayalı Yaratıcılığa Yönelik Etkinlikler.....	196
KAYNAKÇA	200
Yazarlar Hakkında.....	201

Yaratıcılıkta Temel Kavramlar ve Yaratıcılığın Doğasını Anlamak

1

ÖĞRENME HEDEFLERİ

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Yaratıcılığa ait temel terimleri tanımlayabilir,
- Yaratıcılık alanında çalışmalar ve katkılar yapmış önemli araştırmacıları ve tanımlarını bilir,
- Kendi yaratıcılık tanımını yapabilir,
- Yaratıcılığın boyutlarını tanımlar ve açıklar,
- Büyük , küçük ve mini yaratıcılık terimlerini açıklar,
- Günlük yaşamda yaratıcı düşüncenin önemini fark edebilirsiniz.

İÇİNDEKİLER

- Yaratıcılığın Tanımı ve Kapsamı
- Yaratıcılığın Boyutları
  - Akıcılık
  - Esneklik
  - Orjinallik (Özgünlük)
  - Derinleştirilme Kapasitesi
- Yaratıcılığın Doğasını Anlamak
- Değerlendirme Soruları
- Kaynaklar

YARATICILIĞIN TANIMI VE KAPSAMI

İnsanlık tarihi kadar eski bir olgu olan “yaratıcılık” insanoğlunun ilgisini en çok çeken konulardan biridir. İlk insandan bu yana yaşamın olduğu her alanda yaratıcı düşüncenin izlerini görmek mümkündür. Ateşi keşfeden yazıyı bulan, farklı coğrafyaları tanıma merakı ile yola düşen, ilk kez aya ayak basan ve sayısız teknolojik gelişmeye imza atan insanoğlunu güdüleyen temel itici gücün yaratıcı düşünce ve doğal merak duygusu olduğu açıktır.

Yaratıcılık, bir çok kavramın iç içe geçtiği oldukça karışık bir kavramdır. Bu terim eğitimden sanata, politikadan iş dünyasına kadar pek çok alanda kullanılmaktadır (Prentice,2000). Yaşamın her alanında gördüğümüz ve görmeye ihtiyaç duyduğunuz “yaratıcılık” kavramını tanımlamak da bu doğrultuda oldukça zordur. Her kullanım alanında yaratıcılık terimi farklı bir biçimde ele alınmaktadır.

Yaratıcılık, bireylere çekici gelen “sihir, deha, üstün yeteneklilik” gibi çoklu kavramları çağrıştıran bir kişilik özelliği olarak bilinmektedir. Yaratıcılık konusunda bilimsel çalışmalar da oldukça yenidir. Yaratıcı düşünce ile ilgili sistemli araştırmalara ve örgütsel ortam ve değişkenlerle yaratıcılığın ilişkisini konu alan çalışmalara 1960’lı yıllarda başlanmıştır (Sungur,1992).

Yaratıcılık kavramının günümüzde bilim insanlarının üzerinde birleştikleri kesin bir tanımı olmamakla birlikte uzun yıllardır bu konuda yapılan araştırma sonuçlarına göre farklı açılardan bir çok tanımlama yapılmaktadır. Bu tanımlarda bazı ortak ve farklı noktalar göze çarpmaktadır:

Yaratıcılık ile ilgili çalışmalarının en önemli isimlerinden biri olan **Torrance** (1968) yaratıcılığı bir eylem olarak tanımlanmıştır. Ona göre bu eylem artistik olabileceği gibi, mekanik ve teorik de olabilmektedir. Torrance yaratıcılığı; “*sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu ortaya koyma*” olarak tanımlamaktadır.